

וכתבו ראשונים, דוקא כשהיתה גדולה בתחילת ברייתה ואח"כ נתקטנה, (כדיוק לשון 'והקטינה', ולא אמרו 'כוליה שהיא קטנה'), אבל אם נולדה כך – כשרה. (וניכר הדבר ע"י מצב הקרום – אם הוא מכווץ, הרי שהתקטנה אחר כך. ר"ן ועוד).

דף נו

'נפלה לאור ונחמרו בני מעיה, אם ירוקין...' – כתב הר"ן: הוא הדין בבהמה, אם נפלה לאור, חוששים שמא נחמרו בני מעיה, ובודקים אותה ואם נמצא שנחמרו – טרפה. אלא שאין מצוי שתיפול לאור, לכך נקט מקרה זה בעוף, המצוי בבתים. והביא מבעל העיטור שסובר שאין לחוש בבהמה להחמרת בני מעיים, כיון שעורה עבה, אלא שאם ראינו שנחמרו – טרפה. (וכן שיטת כמה ראשונים. ע' רמב"ן, רשב"א, מרדכי, הג"א. וכן פסק הרמ"א – נב, ז. ואם נפלה לאור ולא ראינו שנחמרו – עש"ך שם). ושיטת הרמב"ם והרא"ש (מו. וכו"פ בשו"ע שם) שאפילו רואים בבהמה מראה זה – תולים בחולי אחר ואין להניח שנחמרו מן האור, וכשרה.

וכן דרסה וטרפה בכותל או שריצתה בהמה – כתב הר"ן, הוא הדין בבהמה אלא לפי שאינם מצויים בה, נקט התנא בבהמה חשש ריסוק אברים בנפילה, אבל בעוף אין מצוי ריסוק מנפילה, כי מיד שנופל עומד ומהלך, ואין דרכו להתרסק אלא בדריסה טרפה ורציצה.

'תני לוי, טרפות שמנו חכמים בבהמה – כנגדן בעוף' – כלל זה אמור על הטרפות שמנו חכמים במשנה, אבל יש שאינן מפורשות במשנה, כגון לקותא בכליות ונקב בטחול, שאינם בכלל הוזה. ויש מהן שכשרות בעוף. ע' לעיל נה. (עפ"י אשכול; כסף משנה. וע' אור שמח – שחיטה ט, י; רש"ש נז).

'רב אחא בר יעקב בדיק בגילא דחיתתא' – רש"י ז"ל פרש שבדיקה זו זהה לבדיקת מסמר דלעיל. (ונראה שהחכמים דלעיל סוברים שאין לבדוק בגבעול החטה, שהוא רך מדי ואינו חזק דיו להדור בנקב שנוצר בקרום, ולכן הצריכו לבדוק במסמר או במחט – שהרי אם אפשר לבדוק בקש, ודאי יש לבדוק בו, שלא לכלות ממונם של ישראל בניקוב המסמר. אם לא שנדחוק לומר שלאותן דעות אין חשש נקיבה במסמר. ע' מהר"ץ חיות). ואולם הרי"ף גרס 'מייץ בגילא דחיתתא' – ופרש הר"ן, שמוצץ בקש של החטה דרך הנקב, ואם ניקב הקרום – עולה. (ע"ע מו"מ בסוגיתנו, בבית הלוי ח"ב לג).

(ע"ב) 'אמר רב שיזבי: הני אווזי דידן כעוף של מים דמיין' – הרא"ש ז"ל (בשו"ת כ,ו) נשאל על האווזים שבזמנו, האם גם הם בכלל מה שנאמר כאן, או כיון שרוב שיזבי אמר 'הני אווזי דידן' משמע דוקא אווזים מסוימים שהיו ידועים שרוב חיותם במים. והשיב: 'אין להטיל חילוק בדבר, כי דבר ידוע כי כל אווזין הסמוכין למים תמיד מצויין בהם ותולדתם וטבעם שוה, ונטרפין בשבירת הגוגלת'.

'כל שנמתח עמו' – ראה שלש אפשרויות בספר 'מאור למסכת חולין' (עמ' 200).

'יצאו בני מעיה. אמר רבי שמואל בר רב יצחק: לא שנו אלא שלא היפך בהן, אבל היפך בהן –

טרפה... – כתב רבנו גרשום: 'שלא היפך בהן – כלומר, שבן אדם לא נגע בהם ונכנסו מעצמן במיעיה'. יש לדייק מדבריו, שאם נגע בהם אדם – חוששים. וכן כתב הלבוש. (והפוסקים השיגו על דבריו. ואולם נמצא לו חבר גדול, הוא רבנו גרשום). וכנראה מפרש לשון 'הופך' – מתעסק ומטפל, (כמו 'עני המהפך בחררה'), ולא דוקא היפוך ממש. ולכן במעשה שהובא בסמוך הקפיד שלא ליגע במעיים, אלא ייכנסו מאליהם.

ועוד יש לשמוע מלשון רבנו גרשום, שצריך שיחזרו פנימה, וכל עוד שלא חזרו, הגם שאינו 'טרפה', שהרי ראויים לחזור, מכל מקום הרי זה כלקותא, שהרי עלולים להתקלקל מלהט השמש או שמא יתהפכו.

מזה נראה להורות, בנידון עוף שיצאו ממנו קצת מן הדקים ע"י קושי לידת הביצים, ומנהג העופות במצב זה, למשוך בפיהם את כל בני המעיים החוצה – ובאופן זה אי אפשר להם לחזור, ובודאי יתהפך וישלוט הרקבון בהם, (או גם מחמת היציאה עצמה שלא היתה דרך הבטן אלא דרך הנקב הצר, וכשיטת מהרש"ל להחמיר בזה) – הלכך נראה להחמיר ולאסרו. (עפ"י שבט הלוי ח"ב יא)

'ככתבם וכלשונם'

'ע"ב) 'ואלו כשרות... נשתברו גפיה' –

'שלשה עמודי העבודה הם: אהבה ויראה ודבקות. אהבה ויראה הם תרין גדיפין, וב' זרועות עולם, והם תרין אבהן – אברהם ויצחק. ודבקות הוא מאן דאחיד בגופא דמלכא, צורתו של יעקב... דכולם נקראו בשם יעקב וישראל, ואע"פ שחטא – ישראל הוא (סנהדרין מד.), ולא ניתק ממדת דביקות בהש"י באמת, כי לא עבדו ישראל עבודה זרה אלא להתיר עריות (כמו שאמרו שם ס:): תאוות ואהבות רעות. וכל החטאים הן בתרין גדיפין, והלכה נשברו אגפיה – כשר, כידוע, אבל בגופא דמלכא שם אין חטא, דיעקב אבינו ע"ה מתנו שלמה...'. (מתוך רס"י לילה י')

'מלמד שברא הקב"ה כונניות באדם...'

'דהנה כשם שנברא האדם בכחות גשמיים – אברים גשמיים, כן הוא נברא באברים רוחניים, כמו מדת האמת, ושנאת השקר, ולמאס העוול (כמו שכתב הרמב"ן ז"ל על פסוק 'שונאי בצע' – פירוש: עוול של אחרים), ומדת האהבה, ומדת הענוה, ומדת עין טובה, ונפש שפלה, ולא הוב את השי"ת, וליראה אותו, וכהנה רבות – כי אחרי אשר אנו רואים את הכחות האלה באנשים, הרי הם אברים רוחניים שבאדם אשר נבראו ונתחברו באדם לכלל חיותו, ואם יחסר אחד מהם כאילו יחסר הריאה מקרבו או ינתק חתיכת בני מעיים מבטנו.

ונמצא כי אלה האנשים אשר לא מוצאים בהם הכחות האלה, כאילו יחסר מנתוח האברים שלהם אברים שונים, ואיך יוכלו לחיות? והרי זה דבר שהשכל מחיב זאת בודאי.

והנה כמו שאם ינתק האדם חתיכת בני מעיים, שלא זו החתיכה לבד מחסר, אבל מחסר הוא בכל החיות, ומחסר כאן התכלית, כן כשמחסר האדם ממצות אלקות, כאילו מחתך חתיכת אבר מקרב האדם ושולט החסרון בכל האדם. וכן מחסר הוא חיות מכל העולם, כי כל העולם אחד הוא, משמש לתכלית אחד – הוא רצון השי"ת, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל כי העולם כולו תמונת אדם אחד...

וזהו שאמרנו: מה נאה לבית כשמתאחד לתכלית אחת, ומה נאה לאדם כשכל פעולותיו מתאחדות לתכלית אחת, ומה נאה לכל העולם כשמתאחדים לתכלית אחת, וכל מה שהתקשרות הפעולות והאנשים לאחד גדול הוא, כן לעומתו יתגדל התכלית הנולד מהם...'.
(מתוך 'חכמה ומוסר' לרש"ז זיו מקלם, ח"ב שכה)

'הוא עשך ויכנגד כרכא דכולה ביה, ממנו כהניו, ממנו נביאיו, ממנו שריו, ממנו מלכיו, שנאמר ממנו פנה ממנו יתד' –

כל שררת ומעלת שום אדם מישראל אינו משלו לבד, רק מכלל הכנסת-ישראל, כמו שאמרו ז"ל (חזקין נו: שמו"ר לו) על פסוק **ממנו פנה ממנו יתד** – כהניו ממנו ונביאיו ממנו, ע"ש – לפי שכל האומה קומה שלימה, וכמו שהרגל צריך לראש כך הראש צריך לרגל, ואין מעלת כהנים ונביאים ומלכים מצד עצמם רק מצד בני ישראל, שהם מהם ומכללם נבחרו, וכמו שאמרו (ע' תענית ל:): **דכל זמן שישראל במדבר היו נזופין לא נגלה שכינה למשה**. ונאמר בחורבן גם **נביאיה לא מצאו חזון** – הגם דלא חטאו, וכמו שאמר ירמיהו לברוך... ובמלך נאמר **מקרב אחיך תקים שעל ידי שהם מקימים אותו ולוקחים אותו מקרב ומעמקי לב כל ישראל הוא קם ונעשה**, כי המלך בעולם הוא דוגמת הלב בגוף... ועל כן אמרו פרנס לפי הדור...

וכן כל קדושת כהנים ולויים הוא הנאצל ונפרש מקדושת בני ישראל, ואע"פ שהם נתעלו מהם הוא מכח קדושתם דבני ישראל שנתגלית בשבט לוי ביותר, וזה טעם קח את הלויים מתוך בני ישראל. ועל כן בפרשת 'ואתנה את הלויים' בפרשת בהעלותך נאמר **חמש פעמים 'בני ישראל' ואמרו ז"ל (ויק"ד ב), והובא ברש"י שם, דלהודיע חבתן של ישראל שכפל אזכרתן חמש פעמים בפסוק אחד** – ולמה הודיע חבתן באותו פסוק דוקא? אבל שלא נחשוב בחירת הלויים מתוך בני ישראל שיש בזה חסרון לבני ישראל, שרק הלויים נבחרו לעבודת ד' וכל ישראל נדחו ואינם ראויים לכך – על כן בא להודיע חבתן במקום זה דייקא לומר דלא נבחרו הלויים אלא מתוך רבוי חבתן דבני ישראל, דמרווב חבתן היה ראוי שיבחר מהם גם כן שבט לעבדו, ולולי תוקף חיבת כל בני ישראל לא היו לויים נבחרים כלל, וכל מעלתם מתוך בני ישראל ומצד מעלתן וחבתן דבני".

ובכל דור ודור כפי מעלת הדור כולו, כן הוא מעלת וקדושת הכהנים שבאותו דור והתלמידי-חכמים וכל ראשי ישראל, וכמו בדור המדבר שהיה חביב מכל הדורות היה משה רבינו ע"ה הת"ח והנביא שבאותו דור רבן של כל החכמים והנביאים שבכל הדורות שלא קם כמוהו, ואחרן הכהן הגדול שבכל הכהנים, שהרי בזכותן באו כולם, וכן בכל דור ודור' (דברי סופרים' לר"צ הכהן, כד. וראה תוספת דברים בענין זה בקונטרס 'קדושת השבת' לר"צ הכהן, מאמר ז, עמ' 51).

'... ולכאורה רואים אנו שיש רופאים אשר לא נמצא כן באומתינו, ואיה איפוא ממנו יתד וגו'?
אמנם באמת כי לא רופא ביעקב, ואינם צריכים לרופא כלל, רק כשיש ח"ו חולי אצל אחד, הולך לגדול הדור ומתפלל עליו, כאמרם ז"ל (ב"ב קטז). מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם וכו'. והצדיק יפעול בתפלתו מה שאין כח להרופאים. וזה אומרם **הסרתי מחלה על ידי מי** – גמר אומרם **מקרבך**, היינו ע"י 'מקרבך' דייקא, ממנו יתד ממנו פינה, ובקרבך יהיה נמצא מי שירפאוך היינו צדיקי הדור' (מתוך 'אוהב ישראל' לר"י מאפטא – לקוטים חדשים, משפטים).

א. הרמב"ם והשו"ע (יו"ד מג,ו) פסקו שאין טרפות בטחול של עוף, ואפילו ניקב כשר. ויש הרבה מחמירים. עש"ך וט"ז שם.

ב. הנודע-ביהודה (קמא יו"ד יז) כתב להקל בנקב בטחול שמתחילת ברייתה, ונמצא הדבר בעגלים בכמה אזורים. ע"ש).

ב. אמר רכיש בר פפא בשם רב: לקתה בכוליה אחת, כגון ע"י מוגלה (רש"י) או מסמוס. (ערי"ף רמב"ן ר"ן ורא"ש) – טרפה. וכן פסקו המורים-בטרפות שבא"י. ואמרו עוד: דוקא בשהגיעה הלקות למקום החריץ, באמצע הכוליה ששם הגידים מעורים.

מים זכים בכליות – כשרה. ודוקא כשהם צלולים ואינם עכורים ואינם סרוחים.

כליה שהתקטנה (מחמת חולי), בבהמה דקה – עד כפול, ובגסה – עד כענבה בינונית.

א. כשהגיע לשיעורים אלו – טרפה. רמב"ם ורמב"ן. ובה"ג כתב שבשיעורים אלו עדיין כשרה.

ב. יש פוסקים (עפ"י הר"ף), שבמוגלה ומים עכורים, אף אם לא הגיע לחריץ – טרפה. ע' בפוסקים יו"ד מד,ב.

ג. בעוף – כתב הרמב"ם, אין לו שיעור למטה. וכן אנו נוקטים להלכה שאין טרפות בכליות של עוף, בין לענין התקטנות בין לענין לקות ושינוי מראה וכו'. עפ"י יו"ד סו"ס"י מד. וע"ע שבט הלוי ח"ב יז.

ד. נקב אינו פוסל בכליה כלל, ואפילו הגיע למקום החריץ. ר"ן ורא"ש. וע' גם במשנה להלן סח. וברש"י, ומשמע בין נקב בין חתך).

ג. חרותה, כלומר ריאה שצמקה ויבשה עד שנהייתה כחריות של דקל – בידי אדם (מחמת בהלה) – טרפה. בידי שמים – כשרה. ר' שמעון בר"א אומר: אף בידי כל הבריות טרפה. ומסרו אופן בדיקה אם בידי שמים או בידי אדם – ע"י השריית הריאות במים חמים / צוננים, מעת לעת. (ודנו הפוסקים אם מועיל או צריך בדיקה באופן הידוע לנו כיצד נחרתה).

א. יש שכתבו שר"ש ב"א מוסיף ואינו חולק. ע' חרושי הר"י מנרבונא; תבו"ש לו; רעק"א.

ב. צמקה מחמת חולי – נראה שדינה כצמקה מחמת פחד בידי שמים. ר"מ קויס).

ד. הגלודה (= שנקלף עורה) – ר' מאיר מכשיר וחכמים פוסלים. וכן העידו אלעזר ספרא ויוחנן בן גודגדא, וכן העידו בשם ר' טרפון, שפסולה. ואמרו שגם ר' מאיר חזר בו. ואם נשתיר בו כסלע – כשרה. ופרש שמואל, סלע שאמרו – כסלע על פני כל השדרה כולה. רבב"ח אמר: בראשי הפרקים שבגופה. ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום ר"א בר' ינאי: במקום טיבורו. ניטל העור מכולה מלבד במקומות אלו (ואולי אף ברובם. ע' חזו"א ד,טו) – 'תיקן'. (וספיקא דאורייתא לחומרא. העיטור. והרמב"ם פסק לקולא. ערא"ש וב"י). רב אמר: כל העור כולו מציל בגלודה, חוץ מעור בית הפרסות. ר' יוחנן אמר: אפילו עור בית הפרסות. (מלבד לדעת ר"ש בן יהודה).

(בה"ג פסק כרב, וכתב שריו"ח הודה לו לבסוף). והרי"ף כתב שכיון שלא הוכרעה ההלכה בדבר, הרי זה ספק ויש להחמיר כשמואל, להצריך רוחב סלע על פני כל השדרה. ויש שפסקו להחמיר כדברי כולם, שיישאר עור בכל אותם מקומות. כ"כ הרמב"ם וכן נקט הר"ן לעיקר. והרא"ש פסק להלכה כר' יוחנן).

דף נו

צה. אלו טרפות בעוף ואלו כשרות?

תנח

טרפות שמנו חכמים בבהמה – כנגדן בעוף, (במה ששייך בו, אך יש אברים שיש בהם טרפות בבהמה ואינם קיימים כלל בעוף, כגון המסס ובית הכוסות. כמו כן ישנן טרפות שאינן מפורשות במשנה, שאינם כלולים בכלל הזה).

ויש דברים המטריפים בעוף שלא נמנו בבהמה:

הכתה חולדה (בשניה) על ראש העוף ונקבה בגולגלתו – חוששים לנקב קרום המוח. ויש בדיקה לדבר (כן מוסכם על דעת הכל למסקנא). ונחלקו הדעות כיצד בודקים; –

ע"י הכנסת היד דרך הפה ודחיפת המוח כלפי מעלה (כ"פ רש"י. וער"ף; בית הלוי ח"ב לג), לראות אם מבצבץ ממנו דרך הנקב (ר' יהודה; רב, שמואל, לוי וריש לקיש);

ע"י הכנסת עצם מארך (מסמר, מחט, או גבעול של חטה) דרך הנקב מלמעלה, לראות אם יהגור (לשון רש"י. כלומר: יגיה ויצא, כמו 'ויחגרו ממסגרותם') בקרום. (ר' נחמיה; רב אחא בר יעקב. ור' יוחנן אמר לבדוק ביד או במסמר, והיא דעה שלישית, אבל לר' נחמיה אין לבדוק ביד. עפ"י תוס');

ע"י עיון לאור השמש (רב שיזבי); ע"י חדירת מים לאותו מקום (רב יימר. וערש"י שני אופנים). עוף של מים, ובכלל זה אווזים דידן (שהם תמיד במים. רש"י) – קרומם רך וחוששים בהם לכל שבר בגולגולת. גם אם אין נקב בקרום.

ניקב הקורקבן (עם כיס שלו, כדלעיל נו);

נפלה לאור ונחמרו בני מעיה, ונשתנה מראיהם אפילו בנקודה אחת (כדין נקב באותם אברים, שדינו במשהו. י"א שדוקא אם המראה עובר מעבר לעבר, שהרי אף נקב אינו מטריף אלא במפולש. ער"ן). דהיינו: קורקבן לב כבד שנעשו ירוקים, (ככרתי. ראשונים). ואפילו היו אדומים ולאחר ששלקן הוריקו. אבל להפך, אם הוריקו ושלקם והאדימו – כשרים. וי"ג אחרת – ע' רבנו גרשום; רי"ף; ר"ן; העיטור. ואמנם הכבד אינו נפסל אלא בנטילה, ואף כאן בדין היה שאינו מטריף עד שיוריק כולו, אלא שריב"ל הורה שאם הוריק כנגד בני מעיים (במקום חיבורו להם. רשב"א) – טרפה, בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיה. (נחלקו הראשונים כשלא ידוע שנפלה לאור, והוריק הכבד). וכן אם האדימו הדקין, שגוונם הטבעי הוא ירוק – טרפה.

דרסה אדם ברגליו, או שטרפה בכותל, או ריצתה בהמה, ומפרכס, ויש לחוש לריסוק אברים – אם שהתה מעת לעת כשרה ע"י בדיקה פנימית (שלא נפסק חוט השדרה).

הכשרים בבהמה – כשרים בעוף.

ניקב הזפק – כשר. רבי אומר: אפילו ניטל. (נסתפקו בדעת ר' סימאי ור' צדוק, אם הורו למעשה כרבי אם לאו. ועלה ב'תיקו'). גגו של זפק – נידון כוושט לפסול בנקב. וממקום שמתחיל להימשך, להיות מיצר והולך (רש"י) – נידון כוושט.

יצאו בני מעיה ולא נקבו – כשרה, ובלבד שלא החזירו בהיפוך ובשינוי ממקומם הטבעי, (כי אז סופם לינקב ולירקב. תוס'). ונחלקו הפוסקים בדקין שנמצאו בפנים מהופכים; הש"ך סמך ע"ד הראב"ה להתיר, והאחרונים נטו להחמיר – וע' דעת כהן' לה).

נשתברו גפיה; נשתברו רגליה – מן הארכובה ולמטה. ואפילו למעלה – אם לא יצאה העצם החוצה; נמרטו כנפיה – כשרה. ר' יהודה אומר: נטלה הנוצה (= השכבה הדקה הסמוכה לבשר) – פסולה. (אם כי רוב הפוסקים נקטו להכשיר, טוב להחמיר לחוש לדעת הפוסקים כר' יהודה. עפ"י רמ"א).